

'חתיכה הראויה להתכבד' - חלק ב

סעיף א: אפילו באלף לא בטלה

1. חתיכה הראויה להתכבד, מה גדרה ודינה, וכשהיא אסורה בהנאה.

במשנה בחולין (יז, ב) מובא שחתיכת נבלה שנתערבה ואינו מכירה להוציאה מהתערובת, כל החתיכות אסורות.

בגמ' שם (ק, א) מסבירה הגמ' שהטעם שאינה בטלה ברוב הוא 'שאני חתיכה' - הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורחים.

אמנם בגמ' בע"ז (עז, א) מובאת רשימה של דברים שלא בטלים והגמ' מסבירה שלא נכללה שם נבלה כיון שלאותו תנא רק דבר חשוב שהוא גם איסור הנאה אינו בטל. ונמצא שהמשניות סותרות זו את זו לגבי איסור חשוב שאינו איסור הנאה כחתיכת נבלה הראויה להתכבד אם בטל או לא.

- **בדעת הרי"ף**^א נראה שסובר כדעת הגמ' בע"ז שרק איסורי הנאה חשובים אינם בטלים מכך שלא הביא את הגמ' בחולין (רא"ש חולין ז, לד. ר"ן על הרי"ף ע"ז לו, א).

- **ולשאר ראשונים**^ב דין דבר חשוב ובכללו חתיכה הראויה להתכבד אינו תלוי באיסור הנאה ושייך בכל האיסורים. (רא"ש שם)

וכן כתב השו"ע 'חתיכה הראויה להתכבד דינה ככריה, דאפילו באלף לא בטלה'.

כשהיא אסורה בהנאה - התוספות (חולין ק, א 'שאני') הקשה מדוע חתיכה של חטאת טמאה בטילה בתערובות עם טהורות (יבמות פא, ב) ודחה את האפשרות לתלות דין זה בכך שהיא אסורה בהנאה ולכן בטילה כיון שלמעשה לא שייך לכבד בה אף אדם. שהרי בשר בחלב אסור בהנאה ואינו בטל. ומוכח בדבריו שיש דין 'חר"ל' גם באיסורי הנאה. והטעם הוא כיון שלאחר הביטול תהיה מותרת בהנאה ובאכילה, ממילא יש לה דין 'חר"ל' כבר מעתה.

וכ"כ השו"ע 'ואפילו אם היא אסורה בהנאה, כיון שאם תתבטל היתה מותרת וראויה להתכבד'.

בגדר חתיכה הראויה להתכבד כתב הרא"ש (י, לו) 'שראויה ליתן לפני אורח נכבד' וכ"כ הרש"ל (ש"ש חולין ז, כג) שהוא דווקא אם 'רגילים אינשי יקירי למכלינהו' כלומר נאכל ע"י אנשים חשובים. והובאו דבריו באחרונים כנה"ג (טור א), פמ"ג (משב"ז א). יד יהודה (קצר א) ולפי זה החשיבות היא של האורחים.

ובשלחן גבוה (א) התקשה שלפי זה 'נתת תורה ביד כל אדם לומר חתיכה זו אינם רגילין אינשי יקירי למכלינהו ויש לה ביטול' ולכן מעמיד 'ונראה לי שכל חתיכה דלא מתבייש אינשי להוציא לאורח בפני עצמה, יהיה האורח מי שיהיה' נקראת חתיכה הראויה להתכבד. ונראה שעיקר כוונתו לומר שמשערים בבעל החתיכה אם אומד בעצמו שיש מציאות שיתבייש להוציאה לפני אנשים. ולא באורחים אם מתכבדים. כיון שלאדם קל יותר לשער בעצמו.

זמן ומקום: עוד כתב שם הרא"ש 'וכן הוא בימינו ובזמנינו' ומוכח שדין זה הוא תלוי בזמן ובמקום. וכן כתב הש"ך (י) והוסיף 'הכל תלוי בראות עיני המורה אם הוא חשוב להתכבד באותו מקום לא בטיל ואם לאו בטל ואם יש ספק אזלינן לקולא'.

2. מה דין חתיכה שראויה להתכבד רק לאנשים מסוימים כגון תרומה לכהנים. או שראויה רק לגוי.

בגמ' ביבמות מובא שחתיכת חטאת טמאה שנתערבה בטהורות בטילה. בטעם הדבר נחלקו הראשונים:

- **התרומה**^א (א) **והרשב"א**^ב (משמרת הבית ד, א יג, ב) כתבו שכיון שגם אם תתבטל לא תהיה ראויה לכולם כיון שהיא חטאת ונאכלת רק לכהנים ממילא לא שייך לקרוא לה ראויה להתכבד. ונמצא שלרשב"א חתיכה הראויה להתכבד היא דווקא שראויה לכלל ישראל.

- **ואילו התוספות**^א (חולין ק, א 'שאני') **והרא"ש**^ב (חולין זף לד) הסבירו שהכהנים דרכם היה לאכול תמיד מבשר כל המשמרות בכדי שלא יהפכו לנותר וממילא לא שייך בין הכהנים כיבוד בחתיכות אלו. ומכך שלא תלו בטעם שאינו נאכל לכלל ישראל אלא בטעם צידי משמע שככלל אפילו מה שלא נאכל לכלל ישראל יש לו דין חתיכה הראויה להתכבד שלא בטילה.

ראויה רק לגוי - בפרי מגדים (שפ"ד א) הביא את מחלוקת ראשונים זו והוסיף 'ובוודאי אורח גוי לחוד לא מיקרי ראוי להתכבד, ואפשר כ"ע מודים בזה אף התוספות והרא"ש'.

3. האם בחתיכה הראויה להתכבד יש חילוק בין נתערבה במינה לאינו מינה. ומהו המציאות שנתערבה באינה מינה ואינה נכרת.

- **באו"ה**^א (כה, א) דימה דיני בריה וחתיכה הראויה להתכבד לדין דבר שיש לו מתירים ששייך רק במינו.

- **והדרכ"מ**^א דחה דבריו מדברי הרשב"א^ב (תשובה א, קא) שכתב כל בריה שנפלה לירקות שאינה בטילה ומוכח שיש דין בריה באינו מינו. וכן הוכיח משערי דורא (מא) בדין טיפה חלב על חתיכת בשר.

וכן כתב הרמ"א להלן סעיף ו לגבי חתיכה הראויה להתכבד 'ואין חילוק בין נתערבו במינם או שלא במינם'.

והסביר הש"ך (ח, טז) שהמציאות שיוכל להתערב באינו מינו ועדיין לא יהיה ניכר הוא 'כגון שיש כאן ב' או ג' מינים ונודע שאחד מהן אסור ואינו ידוע איזה מהן כגון ששחט כמה מינים וידוע שאחד מהן נשחט שלא כהוגן ואינו ידוע איזהו וכן כל כיוצא בזה' (וראה שם עוד שיטות).

אמנם הגעש"ד, ב"ח ורש"ל (מובאים בש"ך שם) הסבירו שמדובר שחלוקים בשמם ושיום במראה. ותמה עליהם הש"ך והסביר כוונתם שחלוקים בטעמים ושיום במראה.

סעיף ב: חתיכה הבלועה מאיסור

4. מה דין חתיכת היתר שבלעה איסור לעניין ביטול. ומה הדין של חתיכת בשר שבלעה חלב בדאורייתא ובדרבנן

בדין חתיכה הבלועה מאיסור:

- כתב הרא"ש^(י, ל) 'הני מילי שאסורה מחמת עצמה כגון נבילה ובשר בחלב וכיוצא בהן אבל חתיכת היתר שקבלה טעם מן האיסור... בטילה היא בששים כשאר איסור'. וכן כתב הרשב"א^(חולין ק, א) בשם רבותינו הצרפתים והסביר לגבי הבלוע 'שהרי האיסור שהוא מתבטל אינו חשוב'.
- אמנם הראב"ה^(תקמא) כתב לגבי היתר שבלע מאיסור במליחה 'ואם חתיכות טובא נינהו ונגע האיסור באחת מהן ואינו יודע באיזה נגע, אם חתיכה זו ראויה להתכבד בה בפני אורחים לא בטלה אף על פי שאין כולה איסור'. ומוכח שסובר שקיים דין חזק"ל גם בבלוע.

ולגבי בשר בחלב שמוסכם שאינו בטל הסביר הרשב"א 'שאני התם דכיון שנתבשרו זה עם זה חזר הכל כגוף אחד של איסור משאם כן בשאר איסורין'. כלומר מחיבור הבשר והחלב התחדשה מציאות של איסור עצמי ואינה היתר הבלוע מאיסור שהרי שניהם היתר.

אולם אם חתיכת בשר בחלב אסרה חתיכה אחרת דינה כאיסור בלוע ולא עצמי ואין לה דין ראויה להתכבד (שפ"ד ד).

וכתב השו"ע כרא"ש ורשב"א 'אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד, אלא אם כן איסורה מחמת עצמה, כגון נבילה ובשר בחלב; אבל אם נאסרה מחמת שקבלה טעם מאיסור ולא היה בה ס' לבטלו, אפילו למי שסובר חתיכה עצמה נעשית נבלה אין לה דין חתיכה הראויה להתכבד (כיון שהאיסור עצמו הבלוע אינו ראוי להתכבד ש"ך ד. בשם ש"ד, רשב"א ור"י)'.⁽¹⁾

איסורי דרבנן כתב הב"י^(י) בשם הרמב"ם דאף חתיכה שאינה אסורה אלא מדרבנן אינה בטלה.

ולגבי דרבנן של בשר בחלב כגון מטריפה או ע"י מליחה וכבישה או בשר עוף:

- **פרי מגדים**^(שפ"ד א), **כנה"ג**^(הגה"ב ב) יש לו דין חתיכה הראויה להתכבד ולא בטל כדין איסור דרבנן.
- **פרי תאר**^(א) כתב 'חלב שחוטא עם בשר ובשר עוף בחלב הגם דאסרו חכמים לא עשו אותם אסורין מחמת עצמן וכמו שכתב רמב"ם (מאכלות טו, כז) דבשר עוף עם חלב הגם שנאסר חזר להיות מותר באופן שלא חנ"ג'. וכוונתו שכמו שלא אומרים לרמב"ם חנ"ג בבשר בחלב דרבנן גם לא אומרים חזק"ל בבשר בחלב דרבנן.

5. האם חתיכה שלא נמלחה יש לה דין חזק"ל ומדוע. והאם יש לחלק בין נתבשרה לבדה ונתערבה לנתערבה ואח"כ נתבשרה עם מוכשרות

חתיכה שלא נמלחה – כתב באו"ה^(כ, י) 'חתיכת בשר שנתבשר בלא מליחה או נמלח בלתי הדחה... לא מיקרי אסורו מגופו ... ואם נתערב בטל שפיר בשיעורא בלח וביכש כשאר איסורי אפי' אם החתיכה ראויה להתכבד היא דהא אין איסור בבשר עצמו אם היה מתקנו כראוי (כלומר מלוחו להוציא הדם. וכן גם) והיה מותר לאוכלו חי בלתי מליחה כלל'.

וכ"כ הרמ"א 'ואפילו חתיכה שלא נמלחה, בטלה, דאין איסורה מחמת עצמה רק מחמת דם הבלוע בה'.

וכ"כ כבר הרמ"א בסמ"א סט (סעיף יד) כשנתבשרה ללא מליחה ונתערבה אחר כך באחרות.

ובמציאות שחתיכה חיה שלא נמלחה נפלה לסיר של חתיכות שנמלחו, פשוט שאינה נאסרה כיון שכשהיתה נכרת מצד עצמה לא היתה אסורה שהרי לא פירש עדיין הדם וכשנפלה כבר נתבטלה (שפ"ד ה)

6. האם יש דין חזק"ל בגבינות שנעשו מחלב איסור, גבינות שהועמדו באיסור, גבינות נכרים.

חתיכה הראויה להתכבד בגבינות איסור

- **הרשב"ל**^(יש"ש ח, קח) התיר גבינות בחזק"ל והסביר 'אין שם חתיכה הראויה להתכבד נופל על הגבינות, דאם היא לחה אינה חשובה, ואף יבשה שחשובה בזמנינו, מכל מקום אינה חשובה כ"כ לאכול בה כדי שביעה, שהיא קשה לגוף, ובפרט מאחר שכמה וכמה בני אדם שאין אוכלין אותה אפי' ע"י הדחק'. ולפי דבריו אפילו גבינה שנעשתה מחלב איסור לא נקראת ראויה להתכבד.
- **ובאו"ה**^(כ, ה) כתב הביא מתשובת ר' שמשון בן אברהם שגבינות שנעשו מחלב טרפה אינם בטלים כדין חתיכה הראויה להתכבד. וכן פסק הרמ"א^(ב, פא) שגבינות שנעשו מחלב טריפות אינן בטילות, וכן בט"ז^(ז) דחה סברת הרשב"ל.

גבינות שהועמדו באיסור וגבינות גויים

- **באו"ה**^(כ, ה) כתב 'ואפי' גבינה שהועמד בקיבה הנאסר מבשר חשוב הר"ש שאין בטל לעולם והיינו מטעם דבשר בחלב הוא כאיסור מגופו... ואפי' סתם גבינות של א"י ואף על פי שאין איסורא אלא ע"י בליעה ושמא מטעם דמאחר ש'אסרו חכמים אף כל סתם גבינות מחמת חשש איסור שיש בקצת וגם תתחלת עשייתם ע"י האיסור הוא כנולד באיסור'.
- **ובתורת חטאת**^(מ, ב) ודרכ"מ^(א) הביין שהאו"ה החמיר בגבינה שהועמדה בחלב טריפה ודחה דבריו והסביר להתיר שאין לו דין חזק"ל כיון 'דלא הוא איסורו מחמת עצמו'.

(יש להעיר שבדברי האו"ה לא הוזכר גבינה שהועמדה בחלב טריפה ולכן יש מהאחרונים (ב"ח ח"ט^(י)) שהבינו דברי התורת חטאת שחולק בגבינות גויים וכינה אותם כך כי זהו אחד החששות בגבינות גויים. ויש מהאחרונים (ש"ך בנקה"כ) שהבינו דבריו שחולק בדין חזק"ל במעמיד של איסור בגבינת ישראל. אך בגבינות גויים שעשאוהו חז"ל כאיסור מודה שיש לה דין חזק"ל.

ואפשר ששורש ההבנות השונות נוגע להבנות השונות האפשריות בדברי האו"ה 'גבינה שהועמד בקיבה הנאסר מבשר' שאפשר שמדובר במיץ הקיבה שנכבש בקיבה ונאסר בב"ח ודינו כנבילה וטריפה (ויו הבנת הש"ך באו"ה וברמ"א). או אפשר שכוונתו שחלב הועמד בעור קיבה כשירה והגבינה עצמה נאסרה מבשר וחלב (ויו הבנת הב"ח ח"ט^(י)) וממילא דברי הרמ"א חייבים להתייחס לדברי האו"ה על גבינות נכרים שרק שם יש חשש העמדה באיסור)

הב"ח^(ה) העיר שהרמ"א בעצמו בתורת חטאת (מג, י) כתב 'דגבינות של עכו"ם אף על פי שעיקר איסורו אינו אלא מדברי סופרים שאסרוהו מכח

- **הפ"ח^א** (י) דייק בדבריו שיחמיר במקרה זה שהרי תלה היתרו בכך שהקליפה לא ראוייה להתכבד. וממילא נמצא לשיטה זו שאין מחלוקת בינו לבין הראב"י לאחר העמדת הש"ך.
- **אמנם בחו"ד^א** (חוש"ה) הבין שלרמ"א בכל אופן קליפה בטילה ואינה חשובה וההעמדת הש"ך בראב"י היא עדיין דעה חולקת. ונראה פירושו ברמ"א שאין דרך לכבד בקליפה, גדולה ככל שתהיה.

8. מה דין מאפה שנבלע מחמאה ושומן בשר ונתערב עם

מאפים אחרים שנאפו בחמאה בלבד

הפ"ח^א (א) הביא בשם הנוב"י (י"ד ד) שהמאפה בטל ברוב בשאר מאפים ולמרות שמדובר בתערובת בשר בחלב העיקר הוא המאפה והאיסור של בשר בחלב בלוע בו ואין לו דין חה"ל.

והגם שהיה צד לומר שהשומן אינו מינו של החמאה הנמצאת בשאר המאפים וממילא לכאורה נצטרך שישים ולא יהיה די ברוב. אמנם כיון שהאיסור הבלוע במאפה הוא איסור דרבנן כיון שהשומן היה שומן עוף, בטל ברוב כדין יבש ולא גוזרים שמא יבשל ויתן טעם.

סעיף ג: חתיכה מחוסרת מעשה

9. מה דינה של חתיכה שאינה ראוייה להגשה כמות שהיא

כגון שהיא גדולה, לא מבושלת, עם עורה, עם נוצותיה.

בב"י הביא כמה מחלוקות בגדר חתיכה הראוייה להתכבד האם היא צריכה להיות ראוייה להתכבד כמות שהיא עתה שנפלה לתערובת (כמפורט להלן) ובסיום דבריו כתב בבדק הבית "ולענין הלכה כיון דהא דחתיכה ראוייה להתכבד לא בטלה אינו אלא מדרבנן הלכה כדברי המקילים". ולכן פסק כדברי המקילים בכל. אמנם הוסיף בסוף "ויש חולקים בכל זה". כלומר שסוברים שלא צריכה להיות להיות ראוייה להתכבד כמות שהיא אלא רק בגודל מינימלי חשוב.

תרנגולת בנוצתה:

- **כתב בהגהות הסמ"ק^א** שתרנגולת בעודה בנוצתה לא חשיבא ובטלה והוסיף 'ואף על גב דלאחר מכאן מסירים הנוצה והעור מכל מקום כיון דבתחלת התערובת נתבטלו שוב אין חוזרין וניעורין' **וכן כתב בשע"ד** (סימן ט) **בשם ר"ת** שהתיר תרנגולת נבלה שנתערבה בנוצתה.

- **וכתב על זה הרא"ש^א** 'גם זה אינו, כיון שאחר תיקונה ובשולה ראוייה להתכבד בה אורח גם עתה חשיבא'.

השו"ע^א כתב 'תרנגולת בנוצתה שנתערבה באחרות, בטלה, שהרי אינה ראוייה להתכבד לפני האורחים כמות שהיא. ואף על פי שאחר שנתערבה הסירו הנוצה'.

ובתנאי ונודעה התערובת עוד כשהיתה התרנגולת בנוצתה (רדב"ז רסו. פרי תאר. ה. שפ"ד ח).

חתיכה חיה:

- **יש מהגדולים^א** (הובאו ברא"ש חולין ז, לו) שכתבו שחתיכה חיה אינה ראוייה להתכבד. וכ"כ הרא"ה (בדק הבית. בית ד שער ב כה, א. פ"ח טו) 'שאיין דין חתיכה הראוייה להתכבד בה בפני האורחין אלא כשהיא ראוייה עכשיו להתכבד בה כגון שנתבשלה אבל כשהיא חיה לא'.

ספק שמא נתערב בו מחלב טמא מכל מקום חשוב כגופו של איסור ודאי ואם נתערב באחרים אינו נותר מטעם ספק ספיקא, ממילא גם כאן יש להחמיר שיש לה דין חתיכה הראוייה להתכבד כיון שהם גופו של איסור.

אמנם הט"ז^א כתב שיש לחלק בדעת הרמ"א בין סתם גבינת גויים שיש חשש שהועמדה באיסור ועל זה כתב הרמ"א כאן להקל שאין לה דין חה"ל. לבין מה שאסר שם כגופו של איסור שמדובר במציאות שבכלל יש ספק אם יש רוב כנגדה (משב"ז ד) וזהו כגופו של איסור ולא בטל מספק.

בגבינה שנתערב בה חלב טמא כתב הט"ז שאין לה דין חתיכה הראוייה להתכבד כי החלב הטמא לא נקפא ורק נשאר מעט בין נקבי הגבינה.

אמנם בגבינה שהועמדה בעור קיבת נבלה החמיר הט"ז מצד בשר בחלב. ורעק"א הקשה עליו ממה שקימ"ל בסימן פז (סעיף יא) שלא חוששים בזה לבשר בחלב וממילא שוב אין כאן איסור מחמת עצמו כלומר למרות שהגבינה נאסרת מעור הנבילה, היא בטילה. ותיירץ שאפשר שכוונתו שלא היה שישים וממילא יש כאן טעם בשר בחלב ממש ולא רק מעמיד. ושוב הקשה שהט"ז עצמו (פ, ב) כתב שאין דין חה"ל מצד בשר בחלב אלא במקום ששני המרכיבים היתר ונמצא והופכים לגוף האיסור אבל לא כשאחד מהם יש בו איסור תורה מצד עצמו. ולפי דבריו כאן אין דין חה"ל שכן מדובר בנבילה. ונשאר בצ"ע.

והש"ך בנקה"כ^א דחה את פירושו הט"ז ברמ"א וכתב שגם התורת חטאת מודה שגבינה של נכרי לא בטילה מדין חה"ל ואפילו שהחשש בה הוא רק העמדה, ואין מחלוקת בדין זה בינו לבין האו"ה. וכן מה שהחמיר התורת חטאת (בכלל מ) בגבינות גויים מוכרח שהוא במציאות שיש שיעור ביטול שכן כל הסימן עוסק בזה ולכן אינו בטל מדין חתיכה הראוייה להתכבד ולא כדברי הט"ז שהעמיד במציאות שלא היה שיעור ביטול.

7. האם לבשר שנאסר מחלב כדי קליפה יש דין חה"ל. ומה

הדין כשהקליפה ראוייה להתכבד.

בשר שנאסר כדי קליפה מחלב

- **הראב"י^א** (שם) שכתב 'ואם אינו יודע מקום שנגע בחתיכה יקלוף כולה. ואם חתיכות טובא נינהו ונגע האיסור באחת מהן ואינו יודע באיזה נגע, אם חתיכה זו ראוייה להתכבד בה בפני אורחים לא בטלה אף על פי שאין כולה איסור'. ומוכח שסובר שגם בקליפה שייך דין חתיכה הראוייה להתכבד.

- **הגהות שער דורא^א** (לג, א) כתב בשם תשובת מיימוני (השייכות להל' איסורי מאכלות סי' י"א) 'מעשה בא לפני רבי שעירו מים רותחין על תרנגולת ונתערבה באחרות והורה דעירו אינו מבשל אלא כדי קליפה, וכיון שאין בה איסור אלא הקליפה והאיסור בפני עצמו אין דרכו למנות ולא ראוי להתכבד לאורחים, קולפין אחד מהם וזורקין והשאר מותר, דחיישינן שמא יאכל אחד מכלם. אבל לשני בני אדם מותרות. עכ"ל תשובת מיימוני השייכות להל' איסורי מאכלות סי' י"א'.

וכתב הרמ"א^א 'כל חתיכה שלא נאסרה רק כדי קליפה, בטלה, דהרי הקליפה אינה ראוייה להתכבד'.

כשהקליפה ראוייה להתכבד: הש"ך העיר על דברי הראב"י שחומרתו היא דווקא במקום שהקליפה עצמה ראוייה להתכבד אם תקלף. ובדעת הרמ"א בזה נראה שנחלקו האחרונים

ולמעשה גם הרמ"א שהחמיר במחוסר מעשה, הקל במספר מקרים כיון שהם מחוסרים מעשה גדול (ה):

- 'מלבד תרנגולת בנוצתה (וכבש בעורו. ש"ך י) דמחוסרת מעשה גדול, דנוהגים בה שהיא בטילה'.

ולגבי דין דבר שבמנין בתרנגולת בנוצתה כתב הש"ך (י) בשם הפוסקים (יש"ש ז, ג) שמחוסר תיקון גדול כ"כ גם אינו נחשב דבר שבמנין ולא כדברי התורת חטאת (ג, ז) שהחמיר בזה.

- וכן רגלים או ראש שלא נחרכו משערן. אבל אם כבר נחרכו (אף על פי שלא ניטלו טלפיהן. ט"ז י), חשיבי חתיכה הראויה להתכבד, אפילו לא נמלחו עדיין.

- רגלים של עופות. מלבד רגלי אווז (שגם הוחרכו עורן מעליהן ש"ך יא), וכן רגלי בהמה דקה במדינות אלו, לא חשיבי כלל, ובטלים.

- ראש של עופות אינו חשוב, ובטל. (וכן ראש של בהמה בטל למעט עגל. ש"ך ח)

ולשון של בהמה חשובה ואינה בטילה (ט"ז ח) ואם היא מחוברת לראש גם הוא חשוב מכוחה ואם תלוש ומונח בה נחלקו בזה הש"ך והט"ז (משב"ז ח)

מחוסר מליחה

- **השע"ד** (סימן ז) לאחר שהקל בתרנגולת בנוצתה הוסיף 'אבל חתיכת נבילה שלא נמלחה שנתערבה בכשירות, אע"פ שאינה ראויה להתכבד לפני האורחים כמה שהיא, לא בטילה, דמליחה לא הוי מחוסר מעשה ולא בטילה'

- אמנם בהמשך דבריו כתב 'ומיהו ראיתי כמה גדולים' שגם בנבילה שלא נמלחה אומרים שהיא בטילה'.

בפרי מגדים (שפ"ד י) כתב שחסרון מעשה כלשהו כגון חסרון מליחה נקראת ראויה להתכבד.

סעיף ד: שומן ועור

10. האם חתיכת שומן או עור נקראת ראויה להתכבד ומדוע

כתב הגשע"ד (ג, ז) 'הדרא דכנתא אינה ראויה להתכבד דאין דרך לתת לאורחים הדורא דכנתא בקערה, ולא עבידי אינשי דאכלי שומן בעיניה'. ונמצא שחתיכת ראויה להתכבד היא לעולם דבר שנאכל בפני עצמו ולא נועד רק לשמש מאכל אחר.

וכתב השו"ע 'שומן הכנתא אינו ראוי להתכבד'

והש"ך (ג) הביא בשם התוספות שהסתפקו אם שומן הכנתא ראוי להתכבד והסביר הש"ך 'דהכל לפי הזמן והמקום'.

של עגל כתב הרש"ל (יש"ש ז, ג) 'ומכל מקום נ"ל הדרא דכנתא של עגל, שרגילים לאכלו במקצת מקומות צלוי במחבת בעיניה, לפי שאין בו שומן כ"כ, והוא ממש חתיכה הראויה להתכבד, ואף בכל שאר המקומות אין רגילין להסיר ממנו השומן, אלא מתקנים אותה ברוטב, והוי חתיכה הראויה להתכבד, אף שבני המעיים אינן קרוין חתיכה הראויה להתכבד, הכא אגב שומן שלהם חשוב'.

וחלחולת שנועדה למילוי בקמח כתב הפמ"ג (שפ"ד יב) 'יראה דכל זמן שהיא ריקנית בטילה, דמה שעתידי לתקנו ע"י תיקון אחר אינו ראוי להתכבד וצ"ע'. וזהו אותו יסוד של השומן שהוא טפל למאכל אחר ולא נאכל בעין.

- **הרא"ש** (חולין ז, לו) דחה דבריהם שהרי במשנה בערלה (י, ג) מובא בכלל דברים החשובים 'וחלופות תרדין וקולסי כרוב' ודברים אלו נאכלים רק לאחר חיתוך ובישול ובכל זאת לא בטלה חשיבותם בשלמותם ומוכח שדבר חי עומדת חשיבותו והוא הדין לענין חתיכה הראויה להתכבד. וכן בע"ז (עד, א) פורטו דברים שבמנין והגמ' רצתה לכלול בה גם חתיכת נבילה מדין חהר"ל ומכאן מוכח שניתן להשוות דיניהם להחמיר גם כשלא ראויים להתכבד כרגע. וכ"כ **הסמ"ק** (רי"ד).

השו"ע כתב כמקלים 'וכן לא חשיבה ראויה להתכבד אלא אם כן היא מבושלת'.

וכתב הפרי"ח (טו) שבסימן קי (סעיף ה) כתב השו"ע ששייך דין חהר"ל בבשר הנלקח מהמקולין ולכאורה פשוט שהיא חתיכה חיה. וכן בסימן סט (סעיף יד) כתב על חתיכה שלא נמלחה ג' ימים ונתערבה שמותרת בבישול ואפילו היתה ראויה להתכבד ויסוד ההיתר שם הוא מקולת בשר ששהה ומשמע שמדין חתיכה חיה לא היתה בטילה. ולכן העלה ש-'חתיכה חיה פשיטא דמקרי חתיכה הראויה להתכבד כל שהיא מוכנת לבישול' **והביא דבריו בכה"ח** (כז) וכתב שכן דעת הפרי תואר (טו) ועוד פוסקים. וסיים 'ומיהו השולחן גבוה ח' כתב דהמנהג פה עה"ק ירושת"ו דלא מקרי חה"ל אלא מבושלת דוקא יעו"ש. ואם כן היכא דנהוג נהוג כי יש להם על מה לסמוך אבל היכא דלא יש מנהג יש להחמיר'.

חתיכה גדולה:

- כתבו **הרשב"א** (ד, א, ג, ב) **והר"ן** (על הרי"ף לו, ב) שחחר"ל היא דווקא בגודל בינוני ולא גדולה כיון ש-'הגדולה עומדת היא לחתוך שאין דרכן להניחה כולה בפני אורח אחד'. וראה היא שבעלי חיים לא בטלים רק מצד חשיבות בעלי חיים ולא משום חהר"ל. וכן כתב **בשע"ד** (ב) לגבי כבש שלם שלא בטל.

- **והרא"ש** (שם) כתב 'וכי בשביל שראוי לחלק לכמה חתיכות חשובות גרע טפי?!' וכן כתב בהגשע"ד (שם) בשם מהרי"ל.

השו"ע כתב כמקלים 'וכן כבש שלם או חתיכה גדולה יותר מדאי, לא חשיבה ראויה להתכבד, שאין דרך ליתן לפני האורח כבש שלם או חתיכה גדולה יותר מדאי'.

ובשו"ת שמש צדקה (י"ד ג) הקשה שמדברי המחבר בסוף הסימן משמע שכבש שלם אינו בטל וכן תרנגולת חיה שכן דרש לזהות את האסור בדימוי וזה לא היה ניתן לעשות לאחר בישול. (פת"ש ז).

אמנם הרמ"א על דברי השו"ע 'ויש חולקים בכל זה' כתב 'וכן נוהגים' כלומר כמחמירים. והוסיף 'ואפילו כבש שלם אינו בטל'

וכתב החת"ס (תשובות צא) שאם היא גם גדולה וגם חיה ניתן להקל בהפסד מרובה בצירוף סניף נוסף. (פת"ש ד).

רגל של בהמה

השע"ד (ב) כתב שהמחלוקת במליחה וזה למחלוקת ברגליים שלא נטלו טלפיהן ובסימן מב כתב שנוהגים להקל. ובכל אופן משמע שפשוט לו להחמיר ברגלים שנטלו טלפיהם שאינם בטלים.

והגשע"ד בשם מהר"י כתב להחמיר ברגליים שלא נטלו טלפיהם שלא חשיב מחוסר מעשה כולי האי ולא בטיל. וכן כתב במבוא שערים שרגליים שלא נחרכו להסיר שער והטלפים מעליהם אינן בטליות.

11. האם עור שומן של אווז נקרא ראוי להתכבד ומה דינו של מאכל שדרך לכבד בו בחתיכות רבות

לגבי עור של אווז

- **כתב או"ה**^(כ) 'העור שפושטין מאווזות שנמצא מחט בקורקבן שלה ונתערבה העור אפילו באלף לא בטיל ואסורות דהעור מהאווזות ודאי ראוי להתכבד ה'.

- **אבל הרש"ל**^(ז, ט) כתב 'ועור של אווזא שהופשט לא חשיב, אפילו לא נחתך עדיין לחתיכות קטנות'.

וכתב הרמ"א^(א) 'אבל עור שומן אווז מקרי ראוי להתכבד. ואינו בטל'.

אמנם הסביר הש"ך^(א) שאין כאן מחלוקת בדין 'והכל תלוי בראות עיני המורה אם הוא חשוב להתכבד באותו מקום לא בטיל ואם לא בטל ואם יש ספק אזלינן לקולא'.

ומדוע פרטו הפוסקים אם תלוי במקום ובזמן, השיב המנחת יעקב

א. שאלו לעולם חשובים ובעיני המורה יכול רק להחמיר

ב. שאלו סתם חשובים שאם אינו יודע ינהג כפוסקים.

וכתב הפרי מגדים (משב"ז ט) 'ובמילי דרבנן עכ"פ כאופן הב' ראוי לפסוק' ע"כ.

ובכל אופן בש"ך המנחת יעקב עצמו כתב שבתורת חטאת ובש"ך לא משמע כך אלא שהכל לפי המקום והזמן לגמרי.

מאכל המוגש בחתיכות רבות

בהערות על האו"ה (שם) כתב 'כ"כ בתשובת מהר"י מולין^(ד) דעור אווזא לא בטיל ברובא ואם נחתך לרצועות בטיל חשיבותה' והובא בתורת חטאת^(ז, ט).

- **והרש"ל**^(ז) הקשה שאם אינו ראוי לאחר שנחתך איך יהיה ראוי קודם שנחתך (שאו יש לו רעותא של חתיכה גדולה) ומכאן זה פסק שאינה ראוי להתכבד וכ"כ הפרי"ח^(ז).

- **והט"ז**^(ז) הקשה 'דעיקר כיבוד בעור האווזא אחר שחוטכין אותו לחתיכות לטגנם עינינו רואות שמכבדין בכל מקום באותן החתיכות המטוגנות' ולכן סיכם שאין להקל כשנחתכה. ונמצא לשיטת הט"ז שבין שלימה ובין חתוכה ראוי להתכבד (משב"ז ז).

- **ובנקה"כ** כתב על הט"ז 'ואפשר להקל, דהא אין מכבדין בחתיכה אחת מטוגנת, אלא בחתיכות הרבה, אם כן כל חתיכה וחתיכה עצמה אינה ראוי להתכבד' וכתב עליו הפמ"ג^(ז) (משב"ז ז) 'וזה אמת ויציב'. והוא כפשט התורת חטאת ששלימה ראוי להתכבד וחתוכה לא. והסביר שכשהיא שלימה עדיין ראוי להחתך לחתיכות גדולות. וכ"כ בחו"ד^(ז) (ביאורים ז) שאם נאמר כט"ז כל חתיכת בשר קטנה תהיה ראוי להתכבד כיון שאפשר לכבד בהרבה כמותה. והוסיף שאת קושיית הרש"ל שאל הרמ"א עצמו בהגהותיו על או"ה (פה, כג) והשיב 'ואפשר דמאחר שמכבדין בהשומן ובמה שנשאר מהחתיכה מקרי ראוי להתכבד'.

ונמצא למסקנת הפרי מגדים שמאכל המוגש בחתיכות רבות לא נקרא ראוי להתכבד ונראה שכן יהיה הדין לכמות גדולה של אורז וכד'.

סעיף ה: קורקבן ובני מעיים

12. מה דין איברים פנימיים לענין חהר"ל

בגמ' בנדרים (נד, ב) מובא 'וכן היה רשב"ג אומר: קרביים לאו בשר ואוכליהן לאו בר אינש'.

ומכן למדו גם לענין קורקבן כמובא בטור (סימן ק) 'ה"ר יהודה הורה על קורקבן טריפה שנתערב באחרים שהוא בטל דלא הוי ראוי להתכבד כדאמרינן (נדרים נד ב) בני מעים אוכליהן לאו בר אינש, ולפי זה הוא הדין נמי בכל בני המעים'.

וכן כתב כאן השו"ע^(ז) 'קורקבן וכן שאר בני מעיים, אינם ראויים להתכבד'.

קורקבן של אווז

- **הרש"ל** (יש"ש חולחן ז, ג) כתב שקורקבן בטל כיון שלא נמכר בפני עצמו אלא בתוך התרנגולת אבל קורבן של אווז חשוב דבר שראוי להתכבד לפני האורחים.

- **והש"ך** (ד) כתב שמסתמות דברי השו"ע משמע שאין לחלק בין אווז לשאר עופות. וגם דחה ראית רש"ל ממהר"מ.

ובכל אופן אין כאן מחלוקת בדין שגם הרש"ל כתב בענין זה 'הכל תלוי לפי המקום ולפי הזמן'. והפרי מגדים (שפ"ד ד) כתב שעכשיו קורקבן של אווז נקרא ראוי להתכבד.

13. מה דין חהר"ל חתיכה ראוייה שניטל ממנה קצת אך עדיין ראוייה להתכבד במציאות.

- **היש"ש**^(ז, ט) חידש לגבי חתיכת אווז שהופשט עורו יסוד שחתיכה חשובה שכתוצאה מחיתוך ירדה מחשיבותה אע"פ שעדיין ראוייה להתכבד במציאות אין לה דין חהר"ל כמו בריה שמאבדת חשיבותה לאחר חיתוך.

- **והט"ז**^(א) תמה מאד על הרש"ל שלא מתבטל דין חהר"ל בחיתוך אלא לאחר שאבדה את צורתה.

וכן כתב הפמ"ג^(א) (משב"ז א) 'חהר"ל שנחתך קצת ועדיין ראוייה להתכבד ודאי לא בטל'. וכ"כ הש"ך^(ז) (ט) בשם התורת חטאת^(ז).

והפרי"ח^(ח) כתב שגם הרש"ל מודה לזה אלא שאתה חתיכת אווז אין מכבדים בה אלא כשהיא עם עורה וממילא כשהופשט העור בטל חשיבותו.

סעיף ו: חתיכה שאבדה צורתה

14. מה דין חתיכה הראוייה להתכבד שנפרסה לאחר שנפלה לתערובת. האם כוונת המרסק משנה. והאם ידיעת התערובת משנה.

כתב הרא"ש^(ז, לה) 'חתיכה הראוייה להתכבד, אם נפרסה אחר שנפלה לקדירה בטלה חשיבותה ובטילה כשאר איסורים. שהרי אגוזי פרך ורימוני בדין אם נתפצצו האגוזים ונתפרדו הרימונים בטלין... (גיטין נד, ב)... הילכך כל חתיכה שנפרסה ואינה ראוייה להתכבד עוד היא מותרת והשאר אסורות'. וכן כתבו הר"ן (על הריף לו, ב) והרשב"א (תהב"א ד, א יג, ב).

וכן כתב השו"ע^(ז) 'הא דבריה וחתיכה הראוייה להתכבד לא בטלי, דוקא בעודם שלמים, אבל אם נחתכו או נתרסקו עד שנאבדה צורתן, בטלי, דתו לא חשיבי. ואפילו אם נתרסקו לאחר שנתערבו עם היתר'.

ריסק בכוונה לבטל

והסברא לומר שאם היא של איסור כולם מותרות היא כיון שיש שישים כנגד האיסור ורק לא בטל מצד חזק"ל (ט"ז יג). ואם מדובר ביבש במינו מדובר שיש רוב כנגד האיסור (משב"ז יג). ונמצא שאם אין רוב כגון שיש שני חתיכות בתערובת אין להתיר את הנחתך, שמא הוא האיסור והגם שאין לו דין חזק"ל עדיין לא בטל בתערובת ונשאר באיסורו (פרי תואר י). והטעם שלא תולים שהאיסור הוא הנחתך כיון שיותר יש סברה לומר שהנחתך בא מהרוב שהוא היתר (ט"ז יד בשם מהר"א י).

סעיף ח: זיהוי האיסור וההיתר על ידי דמיון מראה

16. האם ניתן לזהות חתיכה בתערובת על ידי דמיון לחתיכה

שהיא ודאי איסור או היתר. והאם צריך דמיון גם בצורה וגם במראה או די באחת מהם.

בגמ' בעבודה זרה (מ, א) 'חתיכות שיש בהן סימן, בין בכולן בין במקצתן, ואפילו באחד ממאה שבהן - כולן מותרות, ומעשה בעובד כוכבים אחד שהביא גרב של חתיכות ונמצא סימן באחת מהן, והתיר רשב"ג את הגרב כולו! תרגמה רב פפא: כשחתיכות שוות'.

כלומר אם נמצא סימן כשרות בחתיכה אחת ושאר החתיכות שמסדרין כולן עם חתיכה זו נמצא אורך הדג מסודר כהוגן (נימוק"י) כל החתיכות מותרות ולא אומרים שההתאמה היתה אקראית.

מהיסוד הזה של יכולת להכשיר על ידי דימוי כתב הגהות מימוניות (שחיטה י, ט) 'מעשה בא לפני רבי קורקבן תרנגולת שניקבה ונתערבה אותה תרנגולת באחרות ותביאו הקורקבן אצל שומן התרנגולת ואידמוה והכשירה ע"י כך' כלומר דימה השומן שבקרבן אל שומן התרנגולת של מקום חיבור הקרבן ואידמו לגמרי (ב"י) והכשיר שאר התרנגולות.

וכן כתב השו"ע 'קורקבן שנמצא נקוב, ונתערבה אותה תרנגולת עם אחרות, מדמין שומן שבקרבן לשומן התרנגולת של מקום חיבור הקורקבן, ואם דומים לגמרי, מכשירים האחרות'.

והוסיף הרמ"א 'וכן כל כיוצא בזה'.

ובסימן פג (סעיף ד) הביא השו"ע את דין הגמ' בענין דג. וכתב שם הב"ח (י) שלדעת רש"י צריך דמיון הן בצורת החיבור והן במראה. והש"ך (ד) שם דחה שלדעת כל הראשונים לרבות רש"י די שמתחברות יפה. ע"כ. ונראה שכוונתו שדי בסימן אחד ושם היה צורת החיבור וכאן הוא מראה השומן.

והוסיפו הראשונים 'ודווקא שנפתחו או נתפרסו החביות מעצמן או בשוגג, אבל במזיד אסורות'. והוא מדין שאין מבטלין איסור לכתחילה. שכיון שהחיתוך משנה את מעמדם ההלכתי בתערובת לקולא אין לעשות זאת בכוונה.

וכן כתב השו"ע 'והוא שנתרסקו שלא במתכוין לבטל האיסור, אבל אם נתכוין לכך, אסור למרסק, אם הוא שלו, וכן למי שנתרסק בשבילו'.

ידיעת תערובת קודם ריסק

- כתב באו"ה^א (כה) לגבי בריה דבר שדרכו להמנות 'והא דבריה בטלה בריסק היינו דוקא לא נודע לו התערובות עד לאחר שנתרסק בקדירה אבל אם הכיר קודם שנתרסק ונאסר כל התערובות פשיטא אם נתרסקה אח"כ לחתיכות קטנות שאסור הכל כמו בתחילה מאחר שנאסר כל התערובת פ"א משום בריה שוב לא פקע תורת בריה מיניה ובתר שעת ידיעה אזלינן'

- ובדרכ"מ^ב הביא דבריו ודחאם על פי דברי הרבה ראשונים בסימן צט (דרכ"מ ה) בדין 'קמא קמא בטל' שלא מחלקים בזה אם היתה ידיעה של התערובת קודם או לא ואין הידיעה משנה את דין הצירוף. והגם ששם הדין נאמר לחומרא שלמרות שהיתה ידיעה יצטרפו האיסורים לאסור התערובת משליך הרמ"א את היסוד הזה כאן לקולא, ולמרות שהיתה ידיעה יועיל החיתוך לבטל את הדבר החשוב בתערובת.

וכ"כ כאן הרמ"א 'ואפילו לאחר שנודע התערובת'.

וכן הוסיף 'ואין חילוק בין נתערבו במינם או שלא במינם' והובא לעיל סעיף א.

סעיף ז: ספק בזיהוי החתיכה שאבדה צורתה

15. האם חזק"ל שנפלה לתערובת ואחת החתיכות בתערובת

נחתכה, ניתן לתלות שהאיסור נחתך ולהתיר את כולם? ומה דין החתיכה שנחתכה עצמה? ומה הדין אם אין רוב כנגד החתיכה.

במשנה הערלה (י, א) מובאים ששה דברים חשובים שלא בטלים ואחד מהם הוא 'חבית סתומה'.

בגמ' בזבחים (עז, ב) מובא 'א"ר אושעיא: חבית של תרומה שנתערבה במאה וחמשים חביות ונפתחו מאה מהן - נוטל הימנה כדי דימועה ושוטה, ושאר אסורין עד שיפתחו, לא אמרינן איסורא ברובא איתיה'. כלומר כיון שאותה חבית נפתחה אפילו אם היא היתה חבית התרומה אינה חשובה כבר ובטלה בתערובת ומותרת בשתיה. אבל אין לתלות שהיא ודאי חבית התרומה על מנת להתיר בשתיה את שאר החביות שעדיין סתומות וחשובות.

מכאן למד הרא"ש (ז, לה) 'הילכך כל חתיכה שנפרסה ואינה ראויה להתכבד עוד היא מותרת והשאר אסורות. ואין אנו תולין מספק שמא אותו של איסור נפרסה והותרו כולן'.

וכן פסק השו"ע 'אם נחתכה חתיכה אחת, אין תולין לומר של איסור נחתך, ומתבטל, ויהיו כולן מותרות, אלא אותה שנחתכה בלבד מותרת ממה נפשך, אם היא של איסור, אף כולן מותרות. ואם אינה של איסור, הרי היא מותרת. ואפילו נחתכו רובן אין תולין לומר שהאיסור מהרוב שנחתכו, אלא כל הנחתכות מותרות והשלימות אסורות'.